

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Kokko, Marja

Title: Millainen oli Jyväskylän Tieteellinen kirjasto ennen yliopiston perustamista?

Year: 2012

Version:

Please cite the original version:

Kokko, M. (2012). Millainen oli Jyväskylän Tieteellinen kirjasto ennen yliopiston perustamista?. In M. Kokko, P. Olsbo, & K. Tuominen (Eds.), Kirjasto keskellä kampusta: Jyväskylän yliopiston kirjasto 100 vuotta (pp. 38-53). Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuja (46). Jyväskylä, Finland: Jyväskylän yliopisto. Retrieved from <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4957-0>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

MARJA KOKKO

MILLAINEN OLI JYVÄSKYLÄN TIETEELLINEN KIRJASTO ENNEN YLIOPISTON PERUSTAMISTA?

Jyväskylän tieteellisen kirjaston toiminta keskittyi aluksi kattavan kansallisen kokoelman rakentamiseen. Kirjallisuutta kartutettiin yksityisten ja yhteisöjen merkittävillä kokoelmilla, lahjoituksina saaduilla aineistoharvinaisuuksilla sekä kansalaisten talkootyönä. Vapaakappaleoikeuden myötä vuonna 1919 kirjaston merkitys tunnustettiin ja se saavutti tasa-arvoisen aseman Helsingin yliopiston kirjaston kanssa. Jyväskylän Kasvatustieteellisen korkeakoulun aloitettua toimintansa käynnistyi kirjaston erikoistuminen opetus- ja tutkimustoiminnan tarpeisiin vastaavaksi palvelulaitokseksi.

KANSALLISEN KIRJALLISUUDEN KOKOAMINEN HAASTAVANA TEHTÄVÄNÄ

Jyväskylän tieteellisen kirjaston perustamisajatuksena oli koota täydellinen kotimaisen kirjallisuuden kokoelma ja täydentää tätä tulevan yliopiston tutkimustarpeita palvelevalla ulkomaisella kirjallisuudella.¹ Toisen kansallisen yliopiston perustamiskysymys oli herättänyt kiinnostuksen kansallisen kokoelman kokoamiseen myös useassa muussa sisämaan kaupungissa, joten kilpailua arvokkaimmista kokoelmista ei voitu tässä tilanteessa välttää.

Etenkin vanhimman kansallisen kirjallisuuden kokoaminen näytti vaikealta, sillä Turun palon yhteydessä vuonna 1827 katosi merkittävä osa kansallista kirjaomaisuutta tuhkana taivaan tuuliin. Palosta säilyivät vain lainassa olleet reilu 800 nidettä. Helsinkiin siirretyn yliopiston kirjaston kokoaminen oli aloitettava käytännössä alusta lähtien uudelleen. Keräystoiminta aloitettiinkin vuonna 1829 ja sen organisoivat tuomiokapituli ja seurakuntapapit, mikä merkitsi sitä, että keräys onnistuttiin ulottamaan sekä maantieteellisesti että väestöllisesti koko Suomeen.²

Työ, joka oli tehty Helsingin yliopiston kirjaston kokoelmien kartuttamiseksi, herätti epäilyjä siitä, oliko ylipäätänsä mahdollista koota toista likikään vastaavaa kokoelmaa. Tätä argumenttia käyttivät myös ne, jotka vastustivat ylipäätänsä toisen yliopiston perustamista.³ Turun yliopiston perustaminen vuonna 1920 ja

sen yhteyteen perustetun kirjaston kokoelman kartuttaminen jo 1910-luvun lopulta lähtien, tarkoitti sitä, että jo Jyväskylään sijoitettavaksi suunniteltuja merkittäviä kokoelmia sijoitettiin Turkuun. Turun tuleva kirjasto alkoi saada tukea sekä yksityisiltä lahjoittajilta että myös tiedekustantamoilta. Näistä mainittakoon valtioneuvos Eliel Aspelin-Haapkyllän kirjasto ja SKS:n kirjaston sanomalehtikokoelma.⁴

AIRILAN VISIO KATTAVASTA KANSALLISESTA KOKOELMASTA AGRICOLASTA ALKAEN⁵

Jyväskylän Tieteellisen kirjaston ensimmäisen hoitajan Martti Airilan haave oli saada kootua Mikael Agricolan tuotannosta alkava täydellinen Fennica-kokoelma. 1900-luvun alussa ei ollut vielä tarkkaa yhteistä ymmärrystä siitä, mitä Fennica-kokoelmalla mahdollisesti tarkoitettaisiin. Kansalliskirjallisuuden kriteeristöä alettiin muotoilla Suomessa myöhään, vasta 1860-luvulla. Uraa uurtavan työn kansallisen kokoelman määrittelyssä teki Helsingin yliopiston kirjaston amanuenssi Sven Gabriel Elmgren. Elmgren esitti väitöskirjassaan, että kirjallisuuden voitiin katsoa kuuluvan kansalliskirjallisuuteen, jos se oli julkaistu suomeksi painopaikasta riippumatta. Kansalliskirjallisuutta oli myös tuotanto, joka oli julkaistu Suomessa kielestä riippumatta tai jos teoksen tekijä oli suomalainen tai henkilö, joka oli tehnyt pääasiallisen elämäntyönsä Suomessa. Julkaisun

kielellä tai painopaikalla ei ollut kolmannessa kriteerissä merkitystä. Suomessa kansalliskirjallisuuden määrittelyssä korostui kieli, mikä johtui suomalaisuusliikkeen vahvistumisesta. Kielestä ei näyttänyt muodostuvan erityistä ongelmaa, sillä 1800-luvun puoliväliin mennessä suomen kielellä kirjoitettua kirjallisuutta oli julkaistu vain pieni määrä.⁶

Fennica-kirjallisuuden nykyaikainen luettelointi alkoi 1800-luvun lopulla. Työn käynnisti Helsingin yliopiston kirjaston amanuenssi Valfrid Vasenius, joka julkaisi vuonna 1878 teoksen *Suomalainen Kirjallisuus 1544–1877*. Kuitenkin vanhimman kirjallisuuden osalta kansalliskirjallisuuden bibliografiat olivat puutteellisia vielä pitkään.⁷

Jyväskylän Tieteellisen kirjaston perustamista koskeissa keskusteluissa tulevan koelman luonnetta oli pohdittu ja samalla perusteltu toisen ”kansalliskirjaston” tarpeellisuutta. Tämän toisen ”kansalliskirjaston” perustamista ajaneessa eduskunta-aloitteessa ei puhuttu Fennica-kokoelmasta, vaan siinä todettiin, että kirjastoon pitäisi saada kaikki Helsingin yliopiston kirjaston kaksoiskappaleet. Uuden kansallisesti merkittävän kirjaston piti saada myös samat oikeudet, joista yliopiston kirjasto oli nauttinut. Näistä tärkein oli vapaa-kappaleoikeus kaikkiin valtion ja yleisten kustantamoiden julkaisuihin ”olivatpa ne kirjoja, aikakaus- ja sanomalehtiä tai tilapäisiä painatuksia”⁸.

Eduskunta-aloitteeseen sisältyi toive siitä, että ”lahjoitusten ja jälkeensäädöstenkin kaut-

ta tulisivat uuden kansalliskirjaston kirjavarat arvattavasti jonkun verran karttumaan. Yksityiskirjastojen omistajat olisivat kenties halukkaampia tekemään sellaisia jälleensäädöksiä nuoren ja kannustusta kaipaavan laitoksen hyväksi kuin yliopiston vanhan ja suuren kirjaston hyväksi, jossa he arvelevat heidän kirja-teoksensa jo ennestäänkin löytyvän”.⁹

KIRJOJEN KERUUTOIMINNAN ORGANISOINTI JYVÄSKYLÄSSÄ

Kirjastolle suunnitellun tukijalan eli kattavan suomalaisen kirjallisuuden lisäksi kirjaston aineiston kartuntatyössä kiinnitettiin alusta lähtien huomio sanomalehtien vuosikertasarjoihin. Keruutyö aloitettiin luonnollisesti paikallisista sanomalehdistä.¹⁰ Helsingin yliopiston kirjaston kokoelmien kartuttamiseksi organisoitun keruuhankkeen tavoin myös Jyväskylässä vedottiin sanomalehdissä julkaistuilla tiedotteilla lukevan yleisön auttamishaluun. Jyväskylässä keruutyöhön rekrytoitiin seminaarin ja lyseon oppilaita ja heidän tehtävänä oli koota nimenomaan sanoma- ja aikakauslehtiä, ennen vuotta 1870 ilmestynyttä pienkirjallisuutta ja vanhaa suomenkielistä kirjallisuutta. Vuonna 1911 järjestetty keräys tuotti suuren määrän vanhaa, erityisesti hengellistä kirjallisuutta.¹¹

Kirjastonhoitaja Airila painotti erityisesti vanhimman harvinaisen kirjallisuuden hankkimista.¹² Airilan kiinnostuksen kohteet näkyi-

Kuvat: Jussi Liimatainen.

I. N. J.
Suomalaisen
Gana-Sugun Soetus.
Himalan avulla/
Suurella työllä/ pitkällä ajalla/ monen neuvoilla/
Suomen Kielen Sumiari,
Coactu
DANIEL JUSLENIUGEDA.
FENNICI
LEXICI TENTAMEN,
DEI auxilio,
Prolixo labore, longo tempore, multorum consiliis
Lingvæ Fennicæ honori
Congestum a
D. J.
Sinst Orda-Boks Sörsök,
Med Guds hielp, *Christopher*
Genom widlyftigt arbete/ på lång tid/ med mångas råd/
Till Sinstä Språkets heder
Sammanfödt af
D. J.
STOCKHOLM, Tryckt hos LARS SALVIUS, 1745.

G. Lundahl.

1. 1745

vät myös kirjaston varhaisen kokoelmatyön linjauksissa. Kirjastonhoitaja oli ensisijaisesti bibliofiili ja vasta sitten kirjastonhoitaja. Airilan johdolla kirjaston kehittämisessä keskityttiin Fennica-kokoelman kehittämiseen ja siinä erityisesti kirjaharvinaisuuksien metsästämiseen. Airilan käsitys oli, että kirjaston hoitamisessa tärkeintä oli säilytystyö, ei ensiluokkainen järjestelytyö.¹³ Airilan kiinnostus nimenomaan vanhimpaan suomalaiseen kirjallisuuteen näkyy siinä, että hän kokosi sangen yksityiskohtaiset tiedot kirjastoon saapuneesta vanhemmasta kirjallisuudesta, minkä lisäksi hän kommentoi niteiden kuntoa sekä mahdollisia puuttuvia osia. Kokoelmien kartunnan merkitys näkyi kirjaston hoidossa pitkään Airilan jälkeinkin.¹⁴

Kirjastoon saapuneiden kirjojen lahjoittajista, useasta yksittäisestä kirjaharvinaisuudesta ja suuremmista lahjoituksista tiedetään varsin paljon. Kirjastonhoitaja Airila tallensi tarkat tiedot lahjoittajista, lahjoitusten summista ja lahjoitetuista kokoelmista ja tiedot julkaistiin kaikissa paikallisissa sanomalehdissä.

JYVÄSKYLÄN TIETEELLISEN KIRJASTON KOKOELMIEN TUKIJALAT

Kirjaston kokoelmien perustan muodosti Jyväskylän Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran noin 450 niteen kokoelma, joka oli aikoinaan karttunut SKS:n ja yksityisten kansalaisten lah-

joituksista. Vuonna 1913 valtio suostui siihen, että seminaari luovutti omat tarpeettomat kirjansa tieteelliselle kirjastolle. Lyseon kirjastolle Schildtin testamentissa luvattu kirjakokoelma luovutettiin tieteelliselle kirjastolle puolestaan vuonna 1919. Oppilaitoksilta saatuihin kirjakokoelmiin kuului 1800-luvulla ilmestynyt hengellinen kirjallisuus, erilaista pienkirjallisuutta ja sanomalehtien vuosikertoja.

Merkittävin yksittäinen hankinta kirjaston alkuvuosina oli helsinkiläisten Minervan antikvariaatin varaston osto vuonna 1914. Kuten edellä mainittiin kuopiolaiset ehtivät hankkia varastosta arvokkaan tieteellisen kirjallisuuden osan. Jyväskylään saapunut varasto sisälsi Airilan mukaan runsaasti arvotonta aineistoa ja kaksoiskappaleita, mutta myös joitakin harvinaisuuksia. Kirjaston virkailijana toiminut runoilija Juhani Siljo sai tehtäväkseen seuloa kirjamassasta kansalliskirjallisuuden kokoelman kannalta arvokkaimman osan.

Jyväskylän Tieteellisen kirjaston kansallisten kokoelmien kartuttamisen todellinen murroskohta on vuosi 1919, jolloin kirjasto sai vapaakappaleoikeuden. Koska varhaisen Fennica-kirjallisuuden osuus kaikesta kansalliskirjallisuudesta on vähäistä, kuroi kirjasto vapaakappaleoikeuden turvin ripeästi kiinni Helsingin yliopiston Fennica-kokoelman suhteellista osuutta. Martti Airilan esittämän arvion mukaan vuonna 1927 Jyväskylän Tieteellisen kirjaston Fennica-kokoelma vastasi peräti 75 prosenttia Helsingin yliopiston kirjaston vastaavasta kokoelmasta.¹⁵ Vapaakap-

Aimo Lahden väitös "Virheet opetusopillisena ongelmana" oli ensimmäinen Jyväskylän Kasvatustieteiden korkeakoulun aikana julkaistu väitöskirja. Kuva: Jussi Liimatainen.

paleoikeiden ulkopuolelle jääneitä sanomalehtiä ja aikakauskirjoja kirjasto sai lahjoituksina useilta eri tahoilta. Kirjastonhoitajana 1940- ja 1950-luvulla toimineen Nils Berndtsonin arvioiden mukaan Jyväskylän tieteellinen kirjasto sai käytännössä kaiken sanomalehtiaineiston ja myös suuren osan pienpainatteita.¹⁶ Juuri tätä aineistoa pidettiin erityisen tärkeänä tutkimustoiminnan mahdollistajana. Vapaakappaleisuuden saaminen merkitsi kirjastolle aseman virallista tunnustamista ja toiminnan vakiintumista osana tieteellisten kirjastojen verkostoa.

TIETEELLISEN KIRJASTON KOKOELMAT "POTENTIALISENA ENERGIANA"

Jyväskylän Tieteellisen kirjaston kokoelmien arkistomainen luonne jarrutti laitoksen palvelutoiminnan kehitystä. Kirjaston varhaisvaiheessa 1910- ja 1920-luvulla lainaustoiminnalle ja ylipäätään yleisön palvelulle ei ollut käytännössä minkäänlaisia resursseja. Kirjastoa ylläpiti yksityinen hoitovaliokunta, joka onnistui saamaan kaupungilta vuotuisen tuen vuonna 1920. Edes kaupungin tuki ei riittänyt toiminnan ylläpitoon, vaan kirjaston hoito luovutettiin yliopistoyhdistyksen haltuun vuonna 1924. Koska jyväskyläläisten toiveet omasta yliopistosta jäivät toteutumatta 1900-luvun alussa, yhdistyksen varoja voitiin käyttää nyt kirjaston toiminnan tukemiseen.¹⁷

Yliopistoyhdistyksen alaisuudessa kirjaston varustetasoa saatiin nostetuksi, mutta kirjahankintoihin ei yhdistykselläkään ollut suuria varoja. Vuonna 1930 saatiin muodostettua erityinen lainakirjasto, josta sai koti- ja ulkomaisia tärkeimpiä kurssikirjoja sekä sanakirjoja. Palvelujen laajentamiselle ei ollut kuitenkaan edellytyksiä.¹⁸

Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun perustaminen vuonna 1934 ei merkinnyt dramaattista muutosta tieteellisen kirjaston toimintaan. Alun perin jopa koko kirjaston merkitys asetettiin kyseenalaiseksi. Kouluhallitus oli ollut sitä mieltä, että korkeakoulu ei edes tarvinnut tieteellisen kirjaston kaltaista laitosta toimintansa tueksi. Kirjastoa pidettiin kustannuksiltaan liian kalliina eikä kirjaston koelmilla ollut käyttöä korkeakoulun tapaisella laitoksella. Tämän lisäksi suunnitelmissa oli perustaa pedagoginen keskuskirjasto Helsinkiin.¹⁹ Ylikirjastonhoitaja Pekka Raittilan sanoin kirjaston kokoelmat muodostivat 1950-luvun loppuun saakka ”potentiaalisen energian”, joka odotti tulevaa käyttöä.²⁰

KESÄYLIOPISTOLAISET JA KIRJASTOTOIMINTA

Aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu, että korkeakoulukirjastona laitos joutui pärjäämään henkilökunnan, hankintamäärärahojen että tilojen puolesta hyvin puutteellisissa ja vaatimattomissa oloissa. Murroskohtana

voidaan pitää vuotta 1958, jolloin korkeakoulu laajeni filosofisella tiedekunnalla. 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa sekä korkeakoulussa että sen kirjastossa alkoi kehitys kohti täysmittaista yliopistotoimintaa.²¹

Tieteellinen kirjasto oli perustettu palvelemaan tutkijoita ja opiskelijoita ja kuten kirjastonhoitaja Sigurd Forss vuonna 1927 Keski-suomalaiselle antamassaan haastattelussa totesi, sieltä ei lainattu teoksia ”huvilukemista”²² varten. Koska lainaustoiminta oli tiukasti rajoitettua, oli luonnollista, että asiakkaita laitoksella oli vähän.

Aikaisemmassa tieteellisen kirjaston vaiheita koskevassa tutkimuksessa kesäyliopiston vaikutusta kirjaston profiiliin ei ole nostettu esille. Painopiste on ollut kokoelmien kartuttamisessa, mikä olikin tosiasiallisesti kirjaston toiminnan pääpainopiste. Kirjaston profiilin kannalta nimenomaan kesäyliopistolla oli suuri merkitys, koska laitoksen tahto palvella kesäyliopiston opiskelijoita osoitti, että sillä oli valmiudet palvella myös varsinaista akateemista tutkimustoimintaa.

Kirjaston ensimmäisten vuosikymmenien aikana kesäyliopiston opiskelijat olivatkin kirjaston merkittävä asiakasryhmä.²³ Kirjasto pyrki vastaamaan kesäyliopistolaisten tarpeisiin hankkimalla tarvittavia kurssikirjoja. Tieteellisen kirjaston kokoelmien yhteydessä mainitaan usein kesäyliopiston kirjasto, jolla tarkoitetaan mahdollisesti juuri tätä kesäkurssitoiminnan ympärille muodostunutta kokoelmaa. Vuonna 1929 kirjastonhoitajaksi valittu V. Appelqvist

JYVÄSKYLÄN KASVATUSOPILLISEN KORKEAKOULUN JULKAISEMA
ACTA ACADEMIAE PEDAGOGICAE JYVÄSKYLÄENSIS I

OLEMASSAOLON "JÄRJELLYS"
ARVOMETAFYYSILLISENA
ONGELMANA

(MIT DEUTSCHER REFERAT)

ERIK AHLMÄN

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOYHDISTYKSEN
KUSTANTAMA

JYVÄSKYLÄN
YLIOPISTO
- 1-9-1913
HRA 1111

Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun julkaisusarja Acta Academiae Pedagogicae Jyväskyläensis perustettiin vuonna 1937 Jyväskylän Yliopistoyhdistyksen taloudellisen tuen turvin. Julkaisusarjan pääpainopiste oli pedagogisessa tutkimuksessa. Sarjan julkaisukieliä olivat muun muassa suomi, saksa, ranska ja ruotsi. Kuva: Jussi Liimatainen.

Kasvatus ja koulu oli alkuun Jyväskylän Yliopistoyhdistyksen tukema kasvatusopillinen aikakauskirja, jota alettiin julkaista vuonna 1913. Kuva: Jussi Liimatainen.

KASVATUS
JA
KOULU

KASVATUSTETEELLINEN AIKAKAUSKIRJA

TOIMITUS:

KONE HELEN OSKARI MANTERÉ K. OKSALA
OLGA MÖBERG PAavo VIRKKUNEN

Os I KUSTANTAJA: Os II - III
(Näin numero) KASVATUSOPILLINEN SEURALIIKKE 9, Edustuksen toimikunta

vertasikin tieteellisen kirjaston toimintaa kesäaikana Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan kirjaston toimintaan.²⁴

TIETEELLINEN KIRJASTO OSANA KORKEAKOULUA

Jyväskylän Kasvatustieteellisen korkeakoulun toiminnan käynnistäminen vuonna 1934 herätti laajan keskustelun tarpeesta saada sen rinnalle tieteellinen kirjasto, joka toimisi samalla maan yhteisenä pedagogisena keskuskirjastona. Jyväskylässä keskuskirjaston sijoittamista paikkakunnalle pidettiin käytännössä ratkaisutuna. Tieteellinen kirjasto pedagogisen kirjallisuuden kokoelmineen ja sitä tukeva vanha seminaarin kirjasto muodostivat muun muassa kirjastonhoitaja V. Appelqvistin mukaan vakuuttavan perustan tulevalle keskuskirjastolle. Kylmää vettä jyväskyläläisten niskaan kaatoi keskuskirjastohanketta valmistelemaan asetun toimikunnan jäsen Hämeenlinnan seminaarin johtaja Augusti Salo. Salo totesi sanomalehti Uudessa Suomessa julkaisemassaan tiedotteessaan, että ”Jyväskylän tieteelliselle kirjastolle on annettava kaikki tunnustus kesäyliopiston ja kasvatustieteellisen korkeakoulun kirjastona. Mutta paikkansa puolesta se tuskin voi täyttää pedagogisen keskuskirjaston tarvetta”.²⁵

Kasvatustieteelliselle Korkeakoululle vuonna 1912 perustettu tieteellinen kirjasto oli kiistattua suuri eivätkä sen kokoelmien kaikki osat suoranaisesti palvelleet opettajaksi valmistu-

van perusopiskelijan arkea. Kirjasto kuitenkin luovutettiin moninaisten vaiheiden jälkeen korkeakoululle vuonna 1936, mikä tarkoitti samalla sitä, että kirjaston historia yksityisenä laitoksena päättyi ja että siitä tuli valtion varoin ylläpidettävä laitos.

Tieteelliseen kirjastoon oli lehtori (myöhemmin professori) Kaarle Oksalan ansioista koottu sekä kotimaista että kansainvälistä pedagogista kirjallisuutta. Kasvatustieteellisen Korkeakoulun kirjaston edeltäjä, seminaarin kirjasto, oli puolestaan hankkinut runsaasti kasvatustieteellistä kirjallisuutta, jotka yhdistettiin myöhemmin yhteen tieteellisen kirjaston kokoelmien kanssa. JKK:ssa harrastettu tieteellinen tutkimustoiminta ja kasvatustieteiden opetus merkitsivät sitä, että laitoksen kirjastoon hankittiin yhä enemmän akateemisen tutkimustoiminnan tarpeita palvelevaa tutkimuskirjallisuutta.²⁶

Vaikkei Tieteellinen kirjasto ollut saanut pedagogisen keskuskirjaston asemaa, se mahdollisti kuitenkin sen, että korkeakoulu alkoi kehittyä tiedeyhteisönä. Vaikkeivät oman kirjaston kokoelmat täysin kyenneet palvelemaan tutkijoita, kirjaston kaukolainautointi paikkasi tämän puutteen. Tieteellisen työn monipuolistuessa kirjasto hankki kotimaasta ja etupäässä pohjoismaisista tieteellisistä kirjastoista tutkijoiden tarvitseman aineiston. JKK:n kirjaston kasvatustieteelliset kokoelmat olivat siinä määrin laadukkaat, että kirjastolta pyydettiin kaukolainoja tästä kokoelmasta muihin kirjastoihin.²⁷

JYVÄSKYLÄN KASVATUSOPILLISEN KORKEAKOULUN KIRJASTO

Kirjasto on syys-, kevät- ja kesälukukauden aikana avoinna klo 9—21, lauantaisin klo 9—18, muina aikoina 9—15, lauantaisin 9—13. Varastosta haetaan kirjoja kuitenkin vain klo 16 saakka. Etukäteen tehdyllä tilauksella voidaan kirjoja varata luettavaksi lukusalissa klo 16 jälkeenkin.

Kirjaston käyttöoikeus on kaikilla. Yhteisen edun vuoksi on kirjaston käyttäjien noudatettava kirjastossa voimassa olevia määräyksiä, joista tärkeimmät ovat seuraavat:

Lukusaliin menijöiden on ehdottomasti jätettävä salkunsa lainaustoimiston päivystäjälle sekä merkittävä nimensä käyntikirjaan.

Henkilön, joka haluaa lainata kirjastosta kirjoja kotiin on täytettävä ilmoittautumiskortti, josta ilmenevät hänen henkilötietonsa sekä osoitteensa Jyväskylässä ja kotipaikkakunnalla. Osoitteenmuutoksista on ilmoitettava lainaustoimistoon.

Kaikista kirjoista, jotka lukija saa käyttöönsä, on kirjoitettava kuitit (varastosta lukusaliin noudettavista vihreä, kotilainoista valkoinen).

Kirjoja, jotka on annettu vain lukusalikäyttöön, ei saa viedä kirjaston ulkopuolelle.

Kirjoihin ei saa tehdä alleiviivauksia eikä muunlaisia merkintöjä.

KOKOELMAT

- 1) Kotimainen kokoelma käsittää Suomessa painetun kirjallisuuden sekä suomalaisten tekijöiden ulkomailla painetut teokset ja ulkomailla ilmestyneet Suomea, suomen kieltä jne. käsittelevät teokset.
- 2) Ulkomainen kokoelma käsittää kirjaston luetteloidut vierasmaalaiset kirjat.
- 3) ns. KY-kokoelmaan kuuluu etupäässä kurssikirjoja (myös Ylioppilaskunnan hankkimat kirjat).
- 4) Lukusalissa on kunkin alan tärkeimpiä, sekä kotimaisia, hakuteoksia ja käsikirjoja sekä 1 kpl kutakin kurssikirjaa.
- 5) Käsikirjoituskokoelma käsittää mm. Jyväskylän seminaarin arkiston.

LUETTELOT

Luettelot ovat luettelohallissa (lainaustoimistosta oikealle), lukuunottamatta lukusalin kortistoa, joka on lainaustoimiston pöydässä. Kustakin kokoelmasta on oma luettelonsa seuraavasti:

Kotimaisen kokoelman aakkosellinen luettelo on sinisissä mapeissa luettelohallin oikealla seinustalla alahyllyillä. **Huom.** Eräät suuret kirjaryhmät löytyvät vain aineenmukaisesta kortistosta, eivät aakkosellisesta: esim. kaunokirjallisuus (os. 8), koulujen oppikirjat (os. 5e), aikakauslehdet, pikkupainotuotteet. Toistaiseksi puuttuu v. 1955 jälkeen painettu kotimainen kirjallisuus sekä aakkosellisesta että aineenmukaisesta luettelosta.

Kotimaisen kokoelman aineenmukainen kortisto on luettelohallin peräseinällä.

Kotimaisista sanomalehdistä on oma luettelonsa, joka tarpeen vaatiessa voidaan tuoda käytettäväksi.

Ulkomaisen osaston aakkosellinen luettelo on luettelohallin oikealla seinustalla ylahyllyillä. Siihen sisältyvät vierasmaalaiset teokset ja aikakauskirjat, lukuunottamatta kaunokirjallisuutta, josta on oma kortistonsa luettelohallin etuosassa. **Huom.** KY-kokoelman kirjat, myös suomenkieliset, löytyvät ulkomaisen osaston luettelosta.

Lainaustoiminnan helpottamiseksi on toivottavaa, että kirjaston käyttäjät itse hakevat luetteloista tarvitsemansa kirjat ja merkitsevät muistiin kirjan n.k. signumin. Koska luettelot ovat puutteelliset, kehoitetaan kääntymään virkailijan puoleen aina kun kirjaa ei löydy.

LAINAUSSÄÄNNÖT

Kotimaiseen kokoelmaan kuuluvia teoksia annetaan vain kirjaston lukusalissa käytettäväksi. Yölainoiksi annetaan vain kaunokirjallisuutta, ja sitäkin ainoastaan siinä tapauksessa, että kirjaa on kirjastossa vähintään 2 kappaletta.

Ulkomaisen kokoelman kirjojen laina-aika on 1 kuukausi, samoin KY-kokoelman. Ennen v. 1800 painettuja teoksia ei lainata kotiin.

Lukusalissa olevia kirjoja lainataan tunnille, yöksi, sunnuntaiksi sekä tarpeen vaatiessa korkeintaan 1 viikoksi, ei kuitenkaan seuraavia: sanakirjoja, tietosanakirjoja, henkilöhakemistoja, asetuskokoelmia, valtiopäiväasiakirjoja tai muita virallisia julkaisuja sekä "ei lainata kotiin"-merkillä varustettuja teoksia. Lukusalissa olevaan kaunokirjallisuuteen nähden sovelletaan ulkomaisen osaston lainausääntöjä, ts. laina-aika on 1 kuukausi.

Kesälukukauden aikana on lainattavien kirjojen laina-aika 2 viikkoa.

Jos kukaan ei ole tilannut lainassa olevaa kirjaa, voidaan laina-aikaa pyydettyä pidentää. Kenelläkään ei ole oikeutta merkitä tilausta kirjaan, joka on hänellä itsellään lainassa.

Kaukolainat. Kirjasto lähettää mahdollisuuksiensa mukaan kirjoja kaukolainoina muilla paikkakunnilla asuville kirjaston käyttäjille heidän oleskelupaikkakuntansa kirjaston välityksellä.

Kirjasto tilaa opiskelijain ja tutkijain käyttöön kirjoja toisista kotimaisista ja ulkomaisista kirjastoista (vain sellaisia kirjoja, joita meillä ei ole). Tilaukset on tehtävä erityisillä kaukolainauskortteilla ja tilattavasta teoksesta on ilmoitettava mahdollisimman tarkat tiedot.

Muualta tulleisiin kirjoihin tai muuhun materiaaliin nähden on ehdottomasti noudatettava niitä määräyksiä, joita a.o. kirjasto tai laitos on teoksen käytöstä antanut.

Kaikki kirjalainat on ehdottomasti palautettava viimeistään määräpäivänä. Yölainat on palautettava seuraavana aamuna, sunnuntailainat maanantaiaamuna, heti kirjaston auettua.

Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun kirjasto perustettiin "Jyväskylän tieteellisen kirjaston" nimisenä v. 1912.

Kirjastolla on n.k. vapaakappaleoikeus Suomessa painettuun kirjallisuuteen vasta 1919 lähtien.

Kirjastossa on tällä hetkellä n. 350.000 nidosta. Kirjaston uusissa tiloissa, korkeakoulun päärakennuksessa, on hyllyjä n. 10 km (lukusalissa 700 m).

Lukusalissa on 50 työskentelypaikkaa. Lukusalissa on kaappeja, joissa opiskelijat voivat säilyttää papereitaan. Kaappien varaamisesta on sovittava lainaustoimistossa. Kaappien yläpuolella olevilla hyllyillä voivat lukijat säilyttää pitempiaikaisia tehtäviä varten varaamia kirjoja.

Kirjaston yläkerroksessa on 3 tutkijanhuonetta ja n.k. pikku lukusali, joissa pitemmälle ehtineet voivat työskennellä. Tutkijanhuoneen käyttöön saamisesta on sovittava kirjastonhoitajan kanssa. Lisäksi voidaan tarvittaessa työpajkoja järjestää ulkomaisen osaston varastoon.

Kirjaston käytössä on mikrofiliemien lukulaite.

Lainaustoimiston henkilökunnan lisäksi ovat muutkin kirjaston virkailijat valmiit auttamaan kirjaston käyttäjiä.

Tervetuloa kirjastoon!

Verrattuna muiden tieteellisten kirjastojen kirjastonhoitajien pätevyysvaatimuksiin, Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun kirjaston vastaavan hoitajan pätevyystaso asetettiin alhaiselle tasolle. Kun muiden tieteellisten kirjastojen johdolta vaadittiin lisenssiaatin tutkintoa, Jyväskylässä riitti yliopistollinen oppiarvo ja hyvä perehtyminen kirjastoalaan.²⁸

KOHTI SUURTA MURROSTA

Korkeakoulun laajeneminen ja yliopiston perustaminen vuonna 1966 veivät toimintaa yliopistomaisempaan suuntaan. Korkeakoulu oli saanut oppilailleen väittelyoikeiden itse asiasa jo vuonna 1944. Väittelijöiden määrä jäi ennen vuoden 1958 murroskohtaa vähäiseksi, sillä ajanjakson aikana Jyväskylässä oli väittelyt kaikkiaan vain neljä kasvatus-tieteiden tohtoria.²⁹ Toisen maailmansodan jälkeisessä muutoksessa Jyväskylän Kasvatusopillisen korkeakoulutoiminnan kehittämisen heikkona lenkinä pidettiin luentosalien ahtautta. Kirjaston toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen tarkoitettujen tilojen puuttumista pidettiin suorastaan korkeakoulun ”elinkysymyksenä”.³⁰

Kirjaston mahdollisuudet kehittyä tutkijayhteisön palvelijaksi oli siis vahvasti sidoksissa asiallisen kirjastorakennuksen saamiseen, ei niinkään kokoelmien laadukkuuteen. Kirjasto sai modernit tilat vuonna 1958, kun korkeakoulun päärakennus valmistui ja sen lisäksi valmisti kirjastolle erityisesti suun-

niteltu tila. Kirjastoon kuului lainaustoimisto, lukusali, muutama tutkijahuone ja virkailijoiden työtilat. Tutkijoilla ja opinnäytetöiden tekijöillä oli pääsy ulkomaisen osaston varastoon. Kirjasto oli auki ympäri vuoden tavanomaisia aattopäiviä lukuun ottamatta.³¹

Uutuudestaan huolimatta kirjastotilat olivat pienet, vaikkakin kodikkaat. Päärakennuksen kirjastosiivestä muodostui suhteellisen vähäisen opettaja- ja opiskelijakunnan yleinen kohtaamispaikka. Keväällä 1960 suoritetun mielipidetutkimuksen mukaan kirjaston käyttäjät olivat tyytymättömiä lähinnä aukioloaikoihin, kurssikirjojen riittämättömyyteen ja vastaaviin puutteisiin, joihin ei kirjaston hoidosta vastanneen Eeva-Maija Tammekannin mukaan kirjasto koskaan voinut resursoida riittävästi voimavaroja.³²

Murroskausi merkitsi kasvatusopillisen korkeakoulun kirjaston aseman muutosta, sillä keskittyminen mahdollisimman kattavan Fennica-kokoelman kokoamiseen ei näyttänyt enää yhtä tarkoituksenmukaiselta kuin se oli aikaisempina vuosikymmeninä ollut. Jyväskylän tieteellinen kirjasto oli jo saavuttanut sen ”täydellisyyden”, jota esimerkiksi Helsingin yliopiston kirjaston ja Turun yliopiston kirjaston Fennica-kokoelmat edustivat. Kirjaston kokoelmien odotettiin palvelevan entistä monipuolisempaa tutkimusta, jolloin painopistettä oli muutettava myös ulkomaisiin kokoelmiin.

1960-luvun alussa oli selvää, että yksikään kirjasto ei tullut enää toimeen omien kokoelmien varassa, vaan kirjastojen oli tehtävä yh-

teistyötä kirjastojen erikoistumisen kautta. Yli-kirjastonhoitaja Pekka Raittilan mukaan Jyväskylän korkeakoulun kirjaston tehtävänä olisi tässä yhteistyömallissa ollut toimia kansallis-

kirjallisuuden kokoelman hoitajana ja kasvatustieteellisenä keskuskirjastona sekä laajentuvien humanististen oppiaineiden tutkimuksen ja opetuksen tarpeiden tyydyttäjänä.³³

VIITTEET

- 1 Jyväskylän Tieteellisen kirjaston säännöt. Jyväskylän yliopiston museo.
- 2 Katso Turun Akatemian kirjaston kokoelmista ja palon aiheuttamasta hävikistä Nuorteva Jussi, *Fennica – Suomen kansalliskirjallisuus*. Muistiin painettua. Kansalliskirjaston kulttuuriraarteita. Helsingin yliopiston kirjasto. Keuruu 2004, 42–45; Knapas Rainer, *Tiedonvaltakunnassa*. Helsingin yliopiston kirjasto 1640–2010. SKS. Hämeenlinna 2012, 106.
- 3 Kuusi Sakari, *Miten Jyväskylän yliopisto syntyi? Jyväskylän yliopistokysymyksen ja yliopistoyhdistyksen historia*. *Studia Historica Jyväskyläensia* VI. Jyväskylä 1967, 43.
- 4 Audejev-Ojanen, *Jyväskylän tieteellinen kirjasto*. Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuja, 13. Jyväskylän yliopiston kirjasto 1978, 6; KSMML 7.12.1918, *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sanomalehtikokoelman sijoittaminen Jyväskylän tieteelliseen kirjastoon*.
- 5 Lainaus on Martti Airilan esitelmästä *Kasvatusopillisen yhdistyksen kokouksesta* 24.1.1911. *Suomalainen* 24.5.1911, *Kirjaston perustaminen Jyväskylään*.
- 6 Nuorteva 2004, 42; Knapas Rainer 2012, 95–98.
- 7 Nuorteva 2004, 45–46.
- 8 *Valtiopäiväasiakirjat 1909, pöytäkirjat, liitteet, Anom.ehd. N:o 183, Hainari, O.A., y.m.: Kansalliskirjaston ja maakunta-arkiston perustamisesta Pohjois- ja Keski-Suomea varten*.
- 9 *Valtiopäiväasiakirjat 1909, pöytäkirjat, liitteet, Anom.ehd. N:o 183, Hainari, O.A., y.m.: Kansalliskirjaston ja maakunta-arkiston perustamisesta Pohjois- ja Keski-Suomea varten*.
- 10 *Suomalainen* 24.5.1911. *Kirjaston perustaminen Jyväskylään*.
- 11 Airila Martti, *Jyväskylän Tieteellinen kirjasto*. Jyväskylän yliopistoyhdistys. Jyväskylä 1927, 30.
- 12 *Suomalainen* 24.5.1911. *Kirjaston perustaminen Jyväskylään*.
- 13 *Airila* 1927, 46–47
- 14 Paakkinen Kari, *Jyväskylän tieteellinen kirjasto 1912–1965*. Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuja 37. Jyväskylän yliopiston kirjasto. Jyväskylä. 1989, 32.
- 15 Kokkonen Oili, *Kilpisen kirjastosta yliopiston kirjastoksi*. Jyväskylän yliopiston kirjaston uutisia 1987:1, s. 1–5.
- 16 Bendtson Nils, *Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun kirjasto*. *Kasvatus ja koulu* 3/1946.
- 17 Paakkinen 1989, 46–51.
- 18 Paakkinen 1989, 75.
- 19 Katso lisää *Kasvatusopillisen korkeakoulun toiminta ei nykyisten perussääntöjen pohjalla voi kauan jatkua*. *Opettajain lehti* 15/196; *Kasvatusopillisen korkeakoulun opettajaneuvosto puoltaa Jyväskylän yliopistoyhdistyksen kirjaston vastaanottamista*. *Opettajain lehti* 19/1936.
- 20 Raittila Pekka, *Jyväskylän korkeakoulun kirjaston uusissa suojissa ja uusissa tehtävissä*. *Kirjastolehti* 2/1959.

-
- ²¹ Paakkinen 1989, 90, 103–107.
- ²² Keski-suomalainen 9.3.1927.
- ²³ Jokipii 1997, 19.
- ²⁴ Ks. esim. Keski-suomalainen 19.7.1931.
- ²⁵ Uusi Suomi 16.11.1934, Kysymys pedagogisesta keskuskirjastosta.
- ²⁶ Paakkinen 1989, 53; Raittila Pekka, Jyväskylän korkeakoulun kirjaston uusissa suojissa ja uusissa tehtävissä. Kirjastolehti 2/1959.
- ²⁷ Raittila Pekka, Jyväskylän korkeakoulun kirjaston uusissa suojissa ja uusissa tehtävissä. Kirjastolehti 2/1959.
- ²⁸ Paakkinen 1989, 85.
- ²⁹ Jokipii 1997, 21.
- ³⁰ Keski-suomalainen 25.2.1945.
- ³¹ Raittila Pekka, Jyväskylän korkeakoulun kirjaston uusissa suojissa ja uusissa tehtävissä. Kirjastolehti 2/1959.
- ³² Tammekann Eeva-Maija, Mieli-pidetutkimus Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun kirjastossa. Kirjastolehti /1961; Tammekann Eeva-Maija, Jyväskylän korkeakoulun kirjasto. Kirjastolehti 8/1965.
- ³³ Raittila Pekka, Jyväskylän korkeakoulun kirjaston uusissa suojissa ja uusissa tehtävissä. Kirjastolehti 2/1959; Raittila Pekka. Jyväskylän korkeakoulun kirjaston tehtävistä. Kirjastolehti 9/1962.

KIRJASTON MUSEOHUONE

Kirjastomuseo syntyi uuden ja vanhan murroksesta. Kirjasto vietti 70-vuotisjuhlansa uudessa modernissa kirjastorakennuksessa, mutta samalla henkilökunta huomasi, että merkittävä osa kirjaston historiaa oli päässyt tuhoutumaan. Kirjastomuseo perustettiin vuonna 1985 ja se lakkautettiin vuonna 2010. Museo oli ollut sijoitettuna kirjaston kellaritiloihin ja lakkauttamisen yhteydessä osa tavaroista siirrettiin asiakkaille avoimeen pysyvään näyttelyyn kirjaston toisen kerrokseen. Kuva: Jyväskylän yliopiston kirjaston kuvakokoelma.

